

รูปแบบการเขียนภาพเหมือน (Portrait)
ผลงานเขียนภาพสีของลักษ์ของจรัส เกียรติก้อง (เขียนจากพระองค์จริง)

ศิลปะการวาดภาพคนเหมือน (Portrait)

เรื่อง: พศ.พิเชษฐ สุภทรโชติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

อิทธิพลศิลปะต่างประเทศได้เริ่มเข้ามาในประเทศไทย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยเฉพาะศิลปะจีนและศิลปะตะวันตก ในยุคสมัยนี้รูปแบบทางศิลปะยังคงเป็นรูปแบบที่ยังขาดพื้นฐานการศึกษาแบบตะวันตก ซึ่งยังคงเป็นการเขียนภาพจิตรกรรมไทยในแบบ 2 มิติอย่างที่เคยทำกันมาในอดีต ความเป็นมาของการวาดภาพแบบเหมือนจริงในประเทศไทยนั้น กล่าวได้ว่าเริ่มมีขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา โดยการได้รับอิทธิพลทางความคิดและรูปแบบการสร้างงานศิลปะมาจากทางตะวันตก ซึ่งในขณะนั้นได้ว่าจ้าง ช่าง จิตรกร และสถาปนิกชาวตะวันตกหลายคนให้เดินทางเข้ามาสอนศิลปะและสร้างสรรค์งานศิลปะอยู่ในเมืองไทยระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ศิลปินไทยรุ่นแรกเริ่มได้ประสบการณ์และการฝึกฝนศิลปะแบบเหมือนจริง เช่น การเขียนภาพคนเหมือนด้วยสีน้ำมัน เช่น ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 2 ที่เขียนโดย

พระสรลักษณ์ลิขิต เป็นต้น นอกจากนี้ศิลปินหัวก้าวหน้า เช่น ชรัวอินทร์โช่ง ก็ได้เริ่มเลียนแบบวิธีเขียนภาพแบบเหมือนจริง ซึ่งใช้หลักทัศนียวิทยาในแบบทางตะวันตกมาเขียนด้วย ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชื่นชมแบบอย่างศิลปะตะวันตกที่ถือเป็นศิลปะหลักวิชาหรือศิลปะสมัยฟื้นฟูศิลปะและวิทยาการซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ในยุโรปประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 14-16 ทั้งที่เป็นงานจิตรกรรมและประติมากรรม นอกจากนี้พระองค์ยังทรงชื่นชมกับภาพเหมือนของพระองค์ที่วาดขึ้นรวมถึงงานประติมากรรมที่ปั้นขึ้นเมื่อคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2

รูปแบบของศิลปะไทยที่เคยเขียนแบบอุดมคติ ก็ได้เริ่มมีการปรับตัวเป็นไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก กล่าวได้ว่าการเขียนภาพแบบ 2 มิติก็ได้รับอิทธิพลการเขียนให้เป็น 3 มิติขึ้นตามกระบวนแบบเหมือนจริงตามแนวทางตะวันตก โดยประยุกต์ใช้กับจิตรกรรมไทยประเพณี โดยมีรากฐาน

รูปแบบการเขียนภาพเหมือน (Portrait)
ผลงานเขียนภาพสีของจาร์ส เกียรติก่อ

รูปแบบการเขียนภาพแบบอุดมคติหรือแบบนิรันดร์
ผลงานของ อัครพันธุ์ โปษยกฤต

รูปแบบการเขียนภาพเหมือนตัวเอง (Self Portrait)
ผลงานของ อัครพันธุ์ โปษยกฤต

ความคิดและแนวทางปฏิบัติ เช่น รูปแบบองค์ประกอบศิลป์ ทักษะภาพเชิงเส้น ทักษะภาพบรรยากาศ กายวิภาค แสงเงา คุณภาพเชิงมวลสาร และรูปทรงมนุษย์ แบบแผนเหล่านั้น ได้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และฝึกฝนทางด้านงานจิตรกรรม โดยเฉพาะการวาดภาพแบบเหมือนจริง ที่เราเรียกว่าศิลปะหลักวิชา (Academic Art)

ศิลปะแบบเหมือนจริงในประเทศไทยเริ่มก่อตัวชัดเจนขึ้นเมื่อโรงเรียนเพาะช่างได้ถือกำเนิดขึ้นในปี 2456 ศิลปะแบบเหมือนจริง เช่นการเขียนภาพคนให้ถูกหลักกายวิภาค เขียนทิวทัศน์และหุ่นนิ่งให้มีปริมาตร ความลึก ถูกต้องเหมือนจริงจึงเริ่มต้นขึ้น รวมถึงการเกิดขึ้นของสถาบันการศึกษาศิลปะที่สำคัญคือโรงเรียนประณีตศิลปกรรมหรือมหาวิทยาลัยศิลปากรในปัจจุบันซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2476 ในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 โดยมี นาย คอร์ราโด เฟโรจี หรือศิลปิน พีระศรี เป็นอาจารย์และเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาศิลปะ

การวาดภาพคนเหมือน (Portrait) เป็นการถ่ายทอดรูปแบบของบุคคล ซึ่งอาจเป็นภาพวาด ระบายสี (painting) หรือการวาดเส้น (Drawing) ลงบนระนาบสองมิติแสดงสัดส่วน โครงสร้าง กล้ามเนื้อแสงเงา ของบุคคลที่เป็นแบบได้อย่างสมจริง โดยเน้นใบหน้าของแบบให้เหมือนจริงมากที่สุด โดยอาจจะแสดงเพียงครึ่งตัวหรือเต็มตัวก็ได้ รวมถึงการแสดงออกทางกิริยาท่าทางต่างๆ ของแบบ หรือตามที่จิตรกรเห็นสมควร จิตรกรผู้มีความชำนาญในการวาดภาพคนเหมือน อาจใช้เวลาเพียงไม่กี่นาที โดยจับเอาลักษณะเด่นๆ

บนใบหน้าแล้วลงน้ำหนักด้วยสี หรือดินสอดำเพียงหยาบๆ ก็สามารถถ่ายทอดความเหมือนจริงของแบบนั้นได้ จิตรกรผู้วาดภาพเหมือนต้องเป็นผู้สังเกตและมีความละเอียดในการจดจำลักษณะของส่วนต่างๆบนใบหน้าให้ถูกต้องตามความเป็นจริง นอกจากจะจับลักษณะพิเศษในบุคลิกภาพของบุคคลผู้ที่เป็นแบบได้แล้ว จิตรกรต้องรู้ถึงลักษณะของโครงสร้างทางกายวิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างของหัวกะโหลกทั้งหมด ทั้งส่วนด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลัง

การถ่ายทอดภาพคนเหมือน จิตรกรผู้วาดสามารถทำได้ 2 ลักษณะ อย่างแรกคือถ่ายทอดโดยดูจากแบบจริง ซึ่งใช้คนจริงมาเป็นแบบในการวาด เพื่อเลียนแบบใบหน้าบุคคลนั้นให้เหมือนจริงมากที่สุด อาจมีการจัดแสงเงาขึ้นใหม่หรือจะใช้แสงตามธรรมชาติที่เป็นจริงก็ได้ ในการวาดภาพคนลักษณะนี้เรียกว่าการเขียนภาพสด ซึ่งจิตรกรสามารถแสดงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ด้วยสี น้ำหนัก แสง เงา และบรรยากาศภายในภาพตามที่จิตรกรผู้วาดเห็นสมควร ซึ่งเป็นการวาดภาพคนเหมือนในเชิงวิจิตรศิลป์ โดยถ่ายทอดอารมณ์ของแบบนั้นลงไปด้วย ตามความเหมาะสม

แบบที่สองเป็นการถ่ายทอดรูปแบบคนเหมือนจากภาพถ่าย ซึ่งเป็นวิธีการตัดออกจากภาพถ่าย สามารถทำได้หลายวิธีคือ วิธีแรกใช้การตีเส้นตารางขยาย ซึ่งจะสามารถขยายจากแบบที่เล็กให้เป็นแบบที่ใหญ่ได้ วิธีต่อมาคือใช้เครื่องขยายภาพโดยนำแบบที่เป็นภาพถ่าย มาเข้าเครื่องขยายภาพ ซึ่งสามารถปรับขยายภาพให้เล็กใหญ่ได้ตามที่ต้องการ ซึ่งจะสะดวกและรวดเร็วกว่าวิธีแรก และอีกวิธีการหนึ่งคือการ

รูปแบบการเขียนภาพเหมือนตัวเอง(Self Portrait) ผลงานของ ลีโอนาโด ดา วินชี

ขยายภาพจากเครื่องถ่ายเอกสาร ซึ่งปัจจุบันมีเครื่องถ่ายเอกสารที่สามารถขยายภาพได้แผ่นใหญ่ตามที่เราต้องการซึ่งก็สะดวกและรวดเร็วกว่าการร่างด้วยมือมากนัก รวมถึงแบบก็ยังไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับด้วย

ในการวาดภาพคนเหมือนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม อย่างแรกคือ

ภาพแบบอุดมคติหรือภาพเหมือนนิกฝัน (Idealized Portrait) เป็นภาพเหมือนที่จิตรกรนิกฝันใบหน้าขึ้นมาเองแล้ววาดภาพออกมาตามความรู้สึก และอารมณ์ของผู้วาดโดยอาจได้แรงบันดาลใจจากใบหน้าของบุคคลอันเป็นที่รัก หรือเขียนภาพตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมา โดยผู้วาดมีทักษะในการเขียนภาพเหมือนมาเป็นอย่างดีสามารถวาดภาพตามความคิดฝันและจินตนาการของตนเองได้จนเป็นผลสำเร็จ

ภาพคนเหมือนทั่วไป (Portrait) เป็นการถ่ายทอด รูปแบบของบุคคลตามตาเห็นจากแบบจริงหรือจากภาพถ่ายโดยมีจุดมุ่งหมายของการวาดให้เหมือนจริง ทั้งสัดส่วน โครงสร้าง กล้ามเนื้อ แสงเงา และรายละเอียดบนใบหน้า รวมถึงการวาดเพื่อแสดงอารมณ์ของแบบด้วย

ภาพเหมือนตนเอง (Self-Portrait) เป็นการถ่ายทอดรูปคนเหมือนจริงของตัวเองโดยเขียนรูปของตนเองผ่านกระจกสะท้อนแสงในการวาดภาพเหมือนตัวเอง ผู้วาดอาจแสดงกิริยาท่าทางของตนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งอาจมีจุดมุ่งหมายของการวาดไปในเชิงคุณค่าของผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงอารมณ์ ความคิดของผู้วาดเป็นสำคัญ

ภาพเหมือนล้อเลียนบุคคล (Caricature) เป็นรูปแบบการวาดภาพคนเหมือน โดยจับเอาลักษณะที่โดดเด่นบนใบหน้าของผู้เป็นแบบมาวาดโดยล้อเลียนบุคคลซึ่งมีลักษณะหน้าตา กิริยาท่าทาง ให้ดูเกินจริง เพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของแบบที่ต้องการวาดล้อเลียน

รูปแบบการวาดภาพคนเหมือนทั้ง 4 ประเภทปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย มีจิตรกรเขียนภาพเหมือนสามารถยึดเป็นอาชีพที่เลี้ยงตัวเองได้ หากมีความสามารถเขียนภาพในแนวทางนี้ สำหรับวงการศึกษาศิลปะในบ้านเรา วิชาวาดภาพคนเหมือนเป็นวิชาหนึ่งที่จัดอยู่ในหลักสูตรของศิลปกรรม จนถึงในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ถือได้ว่าการเรียนศิลปะที่เป็นพื้นฐาน ผู้เรียนจะต้องผ่านการวาดภาพคนเหมือนมาในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการนำมาต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในรูปแบบอื่นๆต่อไป ดังเช่นที่ศิลปินไทยหลายคนได้นำเอารูปแบบของคนมา นำเสนอเป็นผลงานศิลปะตามทัศนะและแง่มุมของศิลปิน เพื่อสะท้อนแนวคิดและอารมณ์ความรู้สึกผ่านเนื้อหาเรื่องราวต่างๆที่มีภาพคนเป็นตัวดำเนินเรื่อง **อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคผลงานศิลปะในขนาด รูปทรงทางกายวิภาคของมนุษย์ที่ธรรมชาติได้สร้างสรรคขึ้นมาอย่างลงตัว จะถูกศิลปินผู้ซึ่งมองเห็นความงามในเชิงรูปทรงนำมาถ่ายทอดเป็นรูปแบบของศิลปะที่มีคุณค่าต่อไป**

รูปแบบการเขียนภาพเหมือนล้อเลียน(Caricature) ผลงานของ ชัย ราชวัตร